

Башкорттар 1812 йылғы Ватан һуғышында

Дәрес-презентация

*Друзья! Гордитесь, целый мир
Узнает, сколь могуч башкир!
П.М. Кудряшев*

*Рахимова Тәслимә Харис кызы,
Низәмәт урта мәктәбе*

Максат:

- Башкортостан тарихында булган данлыклы вакигаларзы өйрәнеүзе дауам итеү
- Башкорттарзың Тыуған илгә тоғролок, каһарманлык сифаттарын күрһәтеү
- Халыктың тарихи үткәндәре менән ғорурлык һәм илһөйәрлек тойғолары тәрбиәләү

*Беренсе Ватан
һуғышында еңеүгә
бийыл 200 йыл*

Рус дәүләтенә кушылганда башкорттар алган йөкләмәләр

яһак түләү

хәрби хезмәт

*Рәсәйзең көнъяк-көнсығыш
сиктәрен һаклау һәм ул алып барған
һуғыштарза катнашыу*

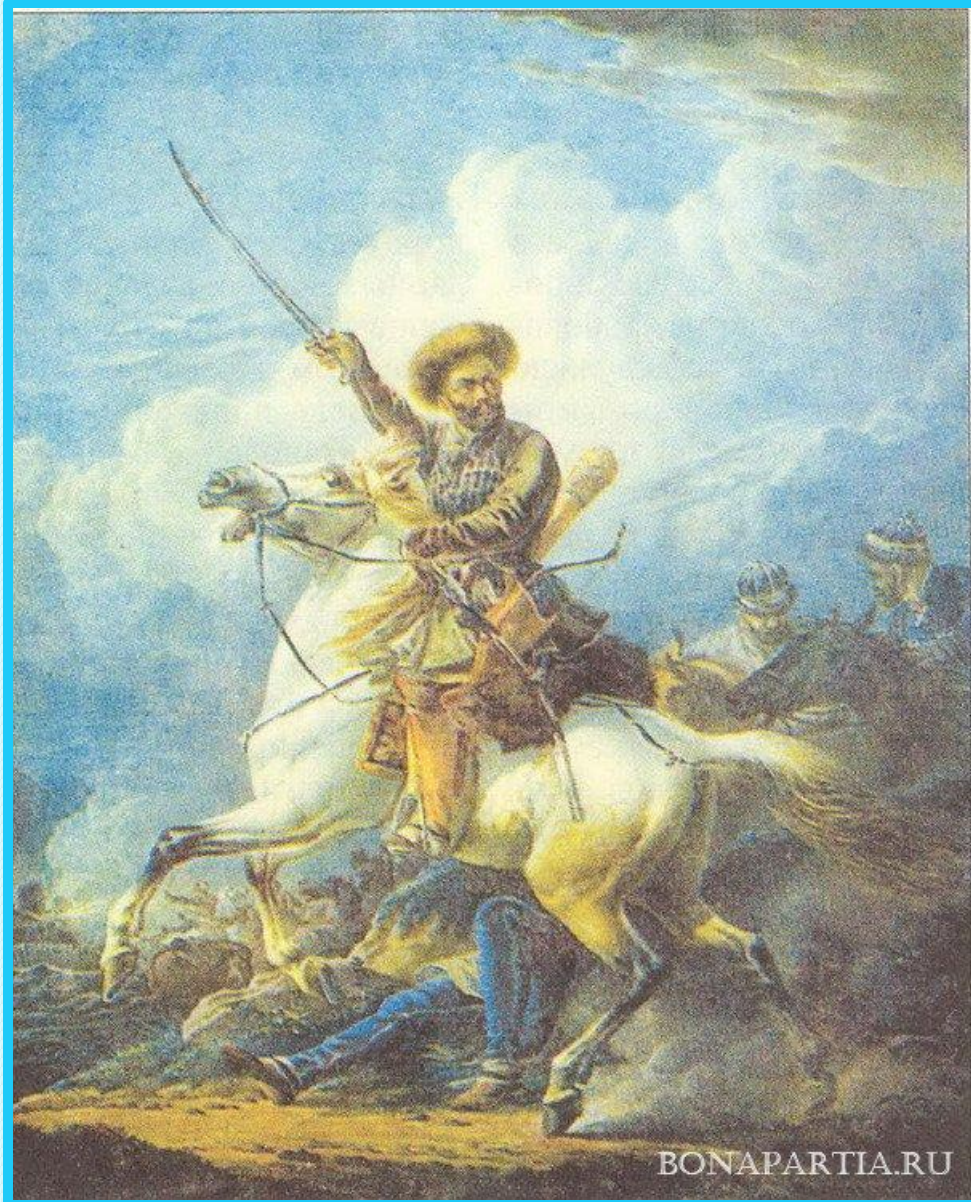
Һуғыш алдынан

- 1798 йылда кантон идаралығы индерелә, башкорттар хәрби казактар катламына күсерелә.
- 1805-1807йй. ук башкорттар Франция менән һуғышка йәлеп ителә.

*1811 йыл апрель –
1-се һәм 2-се
башкорт
полктары
ойошторола һәм
көнбайыш
сиктәргә ебәрелә*

1812 йылдың 12 июнендә

Наполеондың 500-меңлек армияһы

Рәсәйгә баһып инә

- Наполеон I Бонапарт (15.08.1769, Корсика-05.05.1821, Изге Елена утрауы)
- **В моем словаре нет слова «невозможно»**
- Бөйөк француз полководецы һәм дәүләт эшмәкәре, хәзерге заман француз дәүләтенә нигез һалыусы
- 1804-1815йй. Франция императоры

1811-1812 йылдарҙа Ырымбур губернаһында ойошторолған полктар

Атамалары	Иҫәбе
Башкорттарзыкы	28
Уральск казактарыныкы	5
Ырымбур казактарыныкы	5
Ырымбур драгун ғәскәрзәре полкы	1
Типтәрзәрзеке	2
Мишәрзәрзеке	2
Өфө йәйәүле ғәскәрзәре полкы	1
Ставрополь (Волга аръяғындағы) калмыктарыныкы	1
Бөтәһе:	45

Бынан тыш
башкорттар
армия
файзаһына
500 мең һум акса,
4139
иң якшы ат
биргән

Башкорт аты

Азия дала аттары менән тарпандарзы катнаштырыуҙан килеп сыккан. Кәүҙәһе зур түгел, көслө, сызамлы, тояктары нык. Тыңлаусан, өркөп бармай, оҙайлы юлдарҙа сабып һәм юртып барыуға һәләтле булыуы һыбайлы яугирға корал менән эш итергә мөмкинлек биргән.

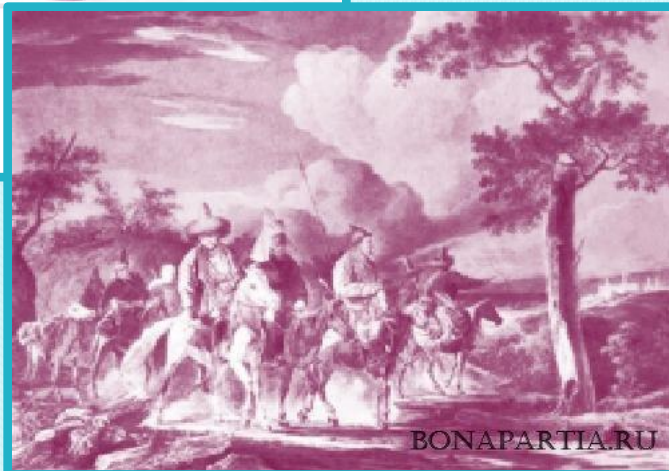
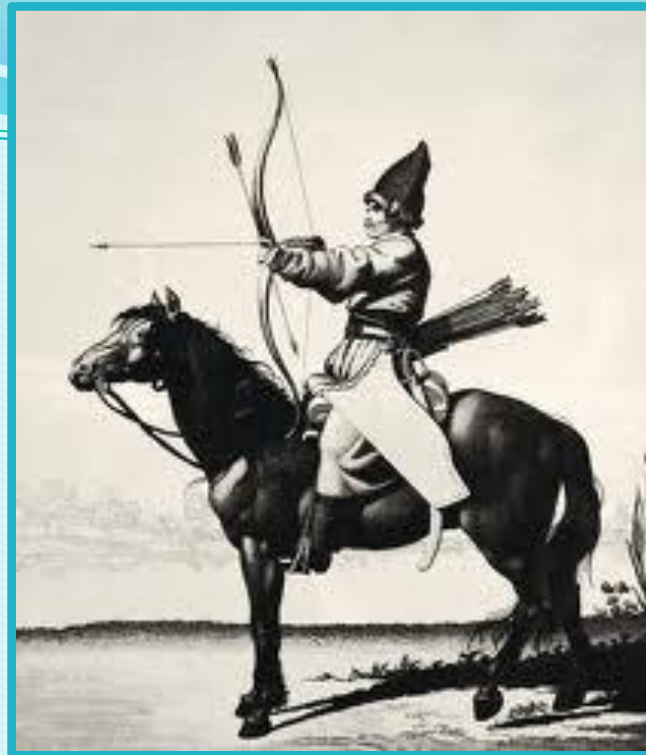
Башкорт хәрби кейеме

Берзәм хәрби кейем кейгән
регуляр рус әскәренән
айырмалы рәүештә,
башкорттар үз
кейемдәрендә булғандар.
Күк йә ак төстә буҫтау
бишмәт, бишмәт төҫөндә
кызыл лампастар
һалынған киң салбар, осло
түбәле ак кейез бүрек,
күн портупея, итек.

Башкиръ.

Башкорт яу коралдары

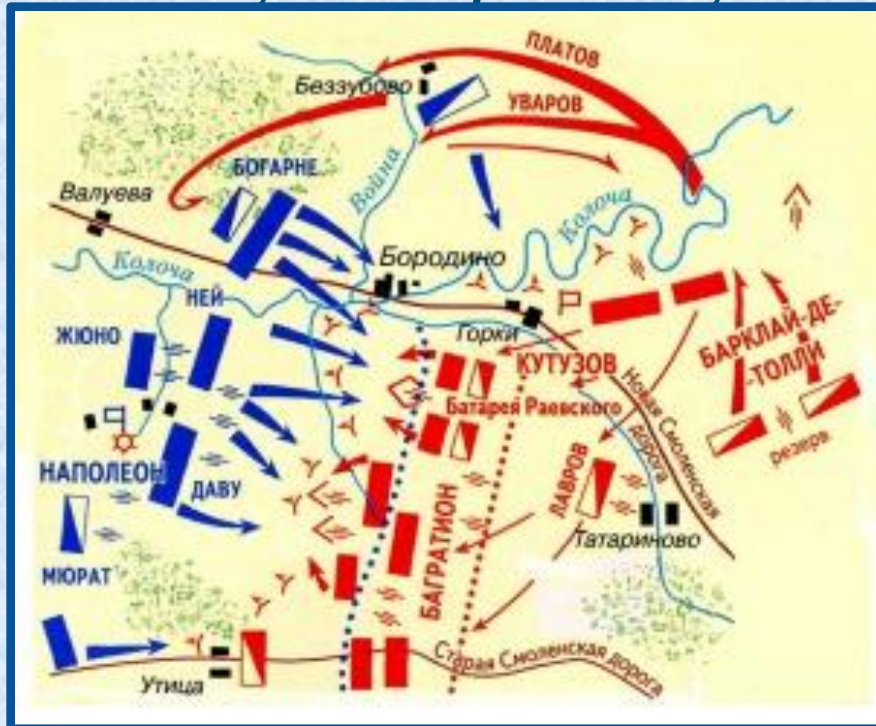
Һөңгө, кылыс, ук-һазак.
Мылтык, пистолет,
тимер күлдәк бик һирәк
күренеш булған.

Башкорт яугирзари һуғышта

- *Һуғыштың тәүге осоронда хәрби операцияларға 1-се һәм 2-се башкорт полктары катнаша: 16 июнь Вильно, 16 июль – Кобрин калаһы янында. Бында француздарзың 2 мең һалдаты үлтерелгән, 2382 һалдат, ш.и. 76 офицер, 2 генерал әсиргә алынған. 27 июль Себастианызың дивизияһын кыйратыуға катнаша. 26 август – Бородино һуғышы.*

М.И.Кутузов:

“Любезные мои башкиры.
Хорошо воюете, молодцы!”

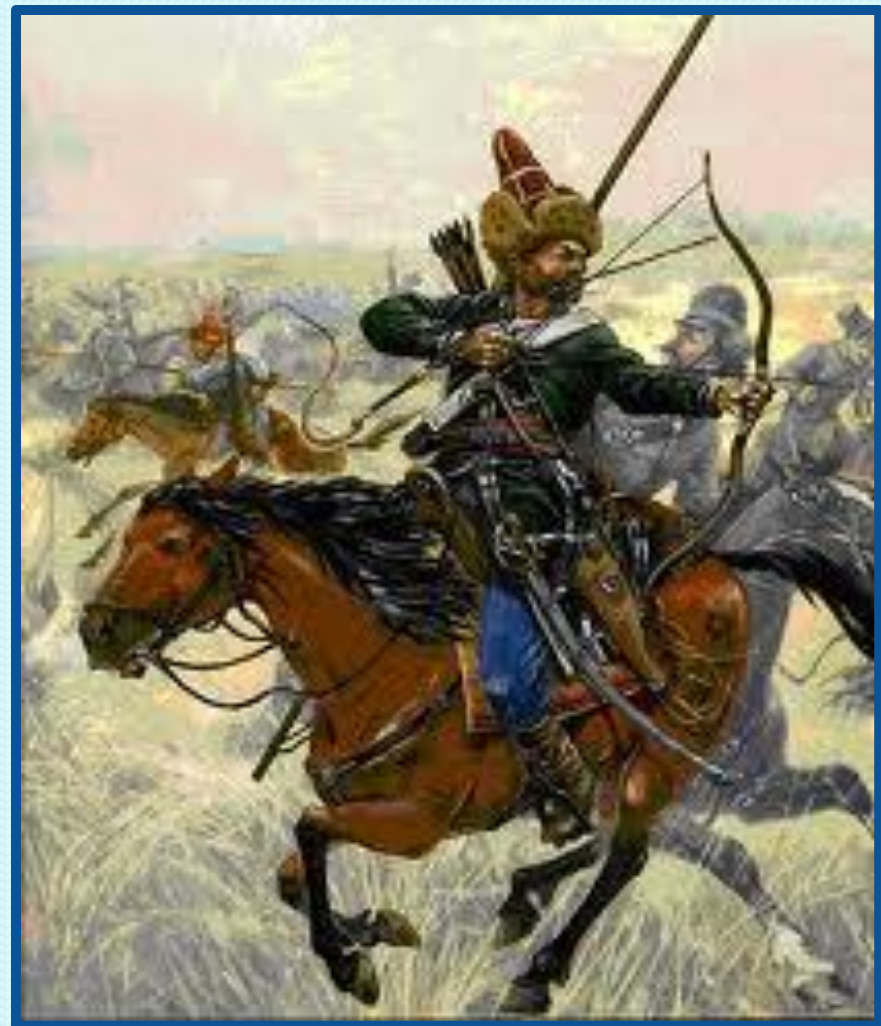
Башкорт яугирзари һуғышта

- Һөжүмде кире кайтарырга әзерлек осоронда башкорт атлы полктары Наполеон гәскәренең тылында хәрәкәт итә, разведкалар алып бара һәм дошманды әзәрлекләүзә катнаша, дошмандың иғтибарын ситкә йүнәлтәп, төп рус гәскәрзәренә хәл иткес алыштарға әзерләнергә мөмкинлек бирә.
- Ноябрьрзән башлап дошманды Рәсәй сиктәренән кыуып сығарғанға тиклем башкорт полктары Волга буйы ополчениеһы составында һуғыша.

Шулай итеп,
Наполеондың “еңелмәс”
армияһын кыйратыуза
катнашып,
башкорттар
кыйыулык, етезлек,
мәргәнлек һәм
яугирлык сифаттары
менән дан яулайзар.

1812й. 25 декабрь
император Александр I
Ватан һугышында рус
ғәскәрзәренең еңеүе
тураһында манифест
иглан итә.

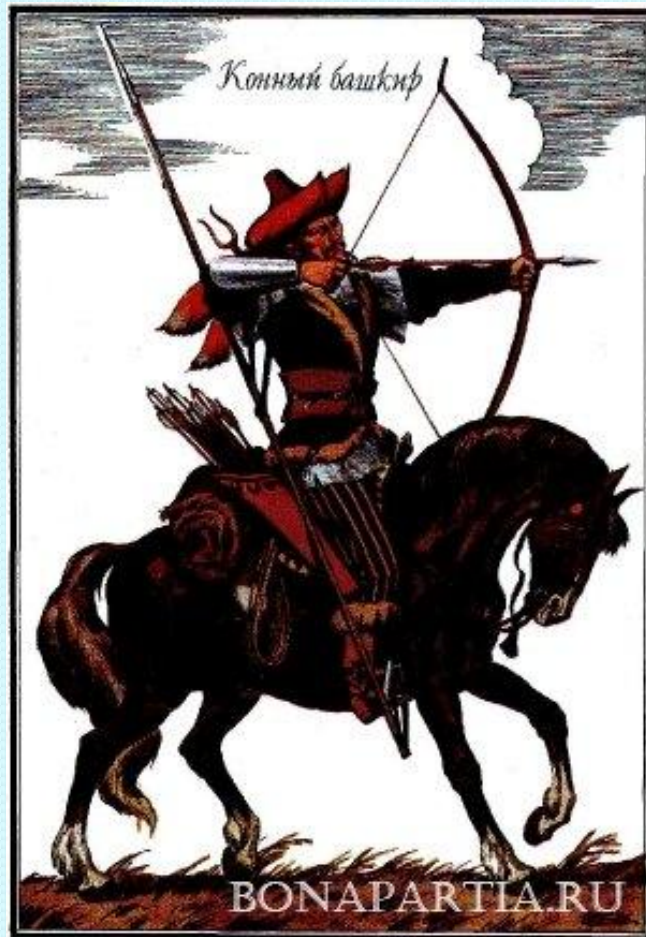

“Парижды ла күрзек без...”

*Башкорт полктары ла Европаны
француз гәскәренән азат итеүзә
катнаша:*

*Варшава – Бреславль – Данциг –
Берлин – Глогау – Лейпциг –
Дрезден – Гамбург – Эрфурт –
Веймар – Шварц – Франкфурт
– Париж*

походтары

Башкорттарзың 1-се, 2-се, 5-се, 8-се, 9-сы, 12-се, 13-сө, 14-се, 15-се полктары дошманды эзэрлэй-эзэрлэй Парижға барып ингән. Был полктарзың бөтә яугирзары ла “1814 йылдың 14 мартында Парижды алған өсөн” көмөш мизалы менән, ә 1812 йылғы Ватан һуғышында катнашыусыларзың һәммәһе лә “1812 йылғы һуғыш иштәлегенә” көмөш мизалы менән бүдәкләнә

походтары

- Француздарзан “төнъяк амурзары” кушаматы алып, немец шагире Гетела кунакта булып, Шварц калаһы корамында иштәлеккә **ук калдырып**, башкорт яугирзаре еңеү менән тыуған яктарына кайталар

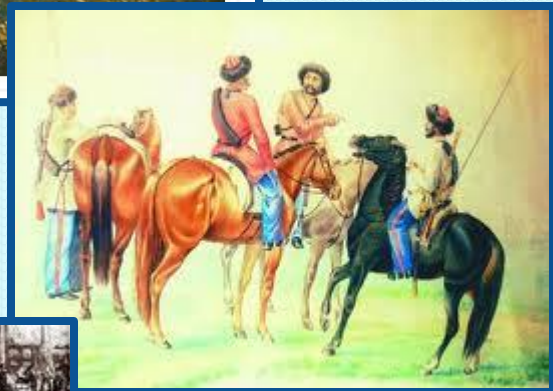
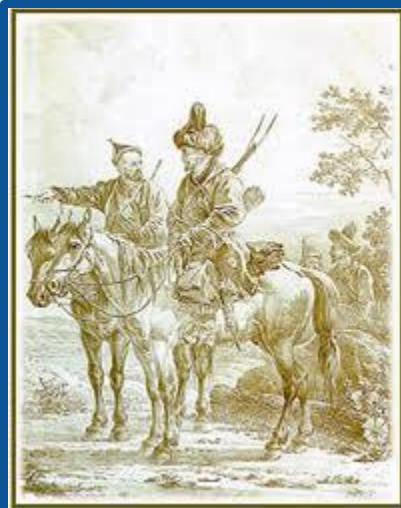
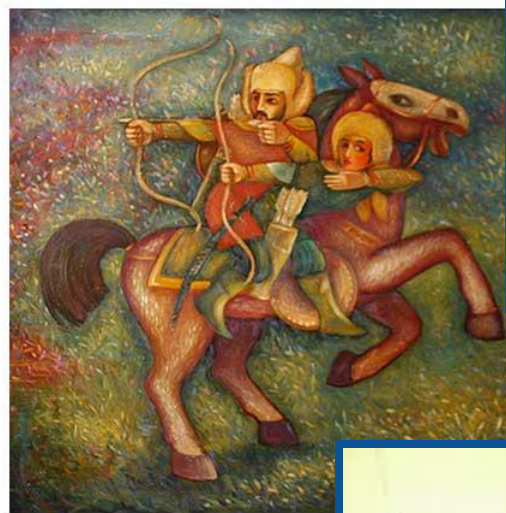
**1812-1814 йй. һуғыш каһармандарына
Бородино яланында һәм Лейпцигта
һәйкәлдәр куйылған**

Халык батырзарын ололап каршы ала

- “Байык”
- “Каһым түрә”
- “Казачий”
- “Краковяк”

Һәм башка бик күп
йырзар, легендалар,
хикәйттәр,
бәйеттәр
сығарылған улар
тураһында

Художник-баталист А.О. Орловский (1777-1832).

Башкир, 1814 г.

Воин-башкир, 1814 г. Акварель.
Музей коневодства
Тимирязевской
сельскохозяйственной
академии.

Два воина-
башкира, 1814 г.

Рус шағиры, декабрист П.М. Кудряшев (1797—1827)

“Батыр егет” йыры

*Меч булатный в воздухе сверкает,
А в кольчане стрелы шелестят.
Коль батыр навстречу битве скачет,
Все французы в ужасе дрожат.
Впереди копье и сумка сбоку,
Песнь победы слышу налету.
Разобью врага, домой приеду,
Дома снова счастье обрету*

***Иғтибарығыз
өсөн рәхмәт!***